

Миц Л. В.

аспірант,

Національний лісотехнічний університет України

м. Львів, Україна

Загвойська Л. Д.

кандидат економічних наук, доцент,

Національний лісотехнічний університет України

м. Львів, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-431-6-8>

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЛІСОВІ ЕКОСИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Сучасні ліси є основним місцем проживання більшості наземних видів на планеті, тож їхнє збереження безпосередньо залежить від того, як ми взаємодіємо з лісами та використовуємо їх. У лісах мешкає 80% видів земноводних, 75% видів птахів та 68% видів ссавців. Ліси займають 31% суші на Землі, однак їхнє розподілення по різних регіонах є нерівномірним. Більше половини світових лісів знаходиться в лише п'яти країнах: Бразилії, Канаді, Китаї, Російській Федерації та США. При цьому майже половина лісів (49%) є відносно незайманими, а 9% складають розрізнені фрагменти, які мало чи зовсім не пов'язані між собою [1].

Діяльність лісогосподарських підприємств в Україні має значний вплив на лісові екосистеми, зокрема це деградація лісів, зменшення біорізноманіття, економічні втрати, адаптація до змін клімату. Також на початку військової агресії Росії проти України лісова галузь зіткнулася з нестабільним розвитком лісових екосистем, особливо в зонах бойових дій.

Найзначнішою перешкодою для запровадження сталого лісокористування в Україні є корупція та неефективне управління, а також військові дії на значній території України.

В Україні основними постачальниками сировини для лісової промисловості є національні лісогосподарські підприємства. Хоча Україна вважається малолісною країною, займаючи 31 місце серед європейських країн за показником площі лісів на душу населення

(0,21 га), вона займає 10 і 6 місця в Європі за загальною площею лісів (9,7 млн га) та запасом деревини (2 197 млн м³) відповідно [2].

Лісовому господарству України потрібно підвищити продуктивність і стійкість лісів, а також забезпечити раціональне використання лісових ресурсів. Щороку планується проведення лісовідновлювальних робіт на площі близько 20 тисяч га. Для досягнення цих цілей Державна програма розвитку лісового господарства (29 грудня 2021 року) передбачає ряд заходів, спрямованих на екологізацію лісової галузі та впровадження сучасних технологій вирощування посадкового матеріалу в лісових розсадниках з використанням новітніх регуляторів росту, пестицидів, мікродобрив та систем поливу.

За даними Державного агентства лісових ресурсів України, у 2023 році державні лісогосподарські підприємства отримали 16,8 млрд грн чистого доходу від реалізації продукції, що на 3,1 млрд грн більше, ніж у відповідний період минулого року (приріст 23%). На ведення лісового господарства було витрачено 6,4 млрд грн, що на 1,5 млрд грн більше, ніж у 2022 році. У 2023 році підприємства галузі сплатили 4,8 млрд грн податків, зборів та обов'язкових платежів (на 906 млн грн, або 23%, більше, ніж у 2022 році). З цієї суми до державного бюджету надійшло 3,1 млрд грн (65%), а до місцевих – 1,7 млрд грн (35%). У разі врахування єдиного соціального внеску, загальна сума сплачених податків становить 6,2 млрд грн.

У 2023 році площа суцільних зрубів склала 40,1 тисячі га, а площа відтворення лісів 41,208 га. (згідно даних Державної служби статистики України).

Зокрема, у 2023 році лісовідновлення склало 34575 га. Це на 1,4% більше від 2022 року, але на 24,2% менше від 2021 року. При цьому лісовідновлення шляхом садіння та висівання лісу становило 24717 га (на 0,7% більше від 2022 року, але на 18,3% менше від 2021 року), а природне поновлення лісу – 9858 га (на 3,4% більше від 2022 року, але на 35,9% менше від 2021 року).

Площа лісорозведення у 2023 році оцінюється в 6633 га. Це в 2,4 раза більше від 2022 року та на 77,6% більше від 2021 року. При цьому лісорозведення шляхом садіння та висівання лісу становило 6234 га (в 3,2 раза більше від 2022 року та в 2 рази більше від 2021 року), а природне поновлення лісу – 399 га (в 2 рази менше від 2022 року та на 26,1% менше від 2021 року).

Військові дії негативно вплинули на статистику лісових пожеж. Протягом двох місяців війни з РФ зафіксовано 191 випадок загоряння на загальній площі 1754 га в окупованих Донецькій та 1587 га в Херсонській областях. Це втричі більше, ніж за аналогічний період 2021 року, а середня площа однієї пожежі зросла в 16 разів.

Для протидії лісовим пожежам на підконтрольних Україні територіях був виданий Указ Президента України від 23.03.2021 № 111 «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації». У документі викладено правила захисту лісів від пожеж, незаконних рубок, пошкодження, ослаблення та інших шкідливих впливів, а також заходи з охорони від шкідників і хвороб. Цей документ є обов'язковим для виконання всіма лісокористувачами.

Крім того, у 17 областях встановлена повна заборона на відвідування лісових масивів цивільним населенням на період дії воєнного стану, а в решті 7 областей – лише заборона на в'їзд автотранспорту під час надзвичайної пожежної небезпеки. За попередніми оцінками, загальні збитки, завдані лісгосподарським підприємствам внаслідок військової агресії Росії, складають 13,2 млрд гривень. У зв'язку з забороною на спалювання порубкових решток на підприємствах лісової галузі змінилися схеми заготівлі деревини: рештки від рубки вивозяться на складування для подальшої переробки та реалізації. У 2021 році було виготовлено та реалізовано 8629 тонн паливної тріски, тоді як за три місяці 2022 року цей показник склав 3442 тони.

Після закінчення війни розвиток лісової галузі вимагатиме наукової підтримки для реалізації державної політики щодо впровадження сталого управління лісами, покращення лісистості України до оптимального рівня, екологічний моніторинг. Також потрібно буде працювати над використанням сучасних науково обґрунтованих методів відновлення та вирощування лісів, раціонального використання лісових ресурсів, а також збереження лісів від пожеж, самовільних рубок і захисту від шкідників та хвороб. Важливу роль буде відігравати освіта та підвищення обізнаності місцевих громад, а також їх залучення до процесу планування та управління лісовими ресурсами.

Забезпечення балансу між економічними інтересами, екологічними вимогами та соціальними потребами стане запорукою збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання проведення рубок в лісах України та інвентаризації лісів в умовах воєнного стану» від 22.04.2022. URL: <https://forest.gov.ua/regulyatorna-diyalnist/proekti-regulyatornih-aktiv/22042022> (дата звернення: 15.10.2024).

2. Лісівники і екологи обговорили тему рубок під час дії воєнного стану. URL: <https://forest.gov.ua/news/lisivniki-z-ekologami-obgovorili-temu-rubok-v-lisah-pid-chas-voennogo-stanu> (дата звернення: 15.10.2024).